

SISTEMUL BANCAR DIN ROMÂNIA

REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

www.editurauniversitara.ro

RĂZVAN CARACOTA

SISTEMUL BANCAR DIN ROMÂNIA
REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

www.editurauniversitara.ro

EDITURA UNIVERSITARĂ
București

Colecția ȘTIINȚE ECONOMICE

Referenți științifici: Florin Georgescu, Nicolae Dardac

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Coperta: Angelica Mălăescu

Corector: Gheorghe Iovan

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CARACOTA, CONSTANTIN RĂZVAN

Sistemul bancar din România : realizări și perspective /

Constantin Răzvan Caracota. - București : Editura Universitară,

2011

Bibliogr.

ISBN 978-606-591-230-4

336.71(498)

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065912304

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2011

Editura Universitară

Director: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

Introducere	9
Cuvânt înainte	15
Capitolul I – Organizarea și funcționarea sistemului bancar din România	19
1.1. Cadrul juridic și instituțional de organizare și funcționare a sistemului bancar	19
1.1.1. Cadrul juridic	20
1.1.2. Cadrul instituțional	22
1.2. Evoluția sistemului bancar românesc. Rolul BNR	24
1.2.1. Reforma sistemului bancar în România	24
1.2.2. Indicatorii de poziționare a sistemului bancar în structura sistemului financiar	26
1.2.3. Indicatorii structurali ai sistemului bancar	29
1.2.4. Indicatorii de conexiune (interconectare) a sectorului bancar cu economia reală	38
Capitolul II – Managementul activelor și pasivelor bancare	49
2.1. Operațiuni active și pasive ale băncilor comerciale și reflectarea lor în bilanțul contabil	49
2.1.1. Operațiuni pasive ale băncilor comerciale – resursele atrase	50
2.1.2. Operații active ale băncilor comerciale – plasamente	51
2.1.3. Structura bilanțului contabil	53
2.2. Analiza evoluțiilor structurale la nivelul bilanțului agregat al instituțiilor de credit din România	54
2.2.1. Agregarea și consolidarea bilanțurilor monetare ale instituțiilor financiare monetare	54
2.2.2. Nivelul, structura și dinamica activelor instituțiilor de credit	58
2.2.3. Nivelul, structura și dinamica pasivelor instituțiilor de credit	71
2.3. Analiza corelării operațiunilor active și pasive ale instituțiilor de credit din România	73
2.3.1. Corelarea activelor și pasivelor pe benzi de scadență	78
2.3.2. Corelarea activelor și pasivelor din perspectiva ratelor de dobândă	81
Capitolul III – Managementul riscurilor bancare – metode și modele econometrice	86

3.1. Conceptul de risc	86
3.2. Abordări ale riscurilor bancare	87
3.3. Tipologia riscurilor bancare	90
3.4. Gestionarea riscurilor bancare	91
3.4.1. Elemente de principiu	91
3.4.2. Tipologia gestionării riscurilor bancare	92
3.4.3. Modelul general de gestionarea riscurilor bancare	93
3.4.4. Metode de gestionare a riscurilor bancare	99
3.4.4.1. Metode de gestionare a riscului de credit	100
3.4.4.2. Metode de gestionare a riscului de piață	114
3.4.4.3. Metode de gestionare a riscului operațional	129
3.5. Metode de măsurare a riscurilor bancare	131
3.5.1. Indicatorii standard de măsurare a riscurilor	131
3.5.2. Modele de evaluare și analiză a riscurilor bancare	133
3.5.2.1. Modelele Credit Risk	134
3.5.2.1.1. Cadrul conceptual	134
3.5.2.1.2. Parametrii modelelor și estimarea acestora	142
3.5.2.2. Matricea riscurilor (Risk metrics)	148
Capitolul IV – Acordul de Capital Basel II – o abordare modernă a riscurilor bancare, Basel III	154
4.1. Contextul general	154
4.2. Basel I - Obiective	157
4.3. Basel II	158
4.3.1. Obiective	158
4.3.2. Arhitectura	160
4.3.3. Inovații	162
4.4. Aplicarea Basel II în România	162
4.5. Evoluția indicatorilor de adecvare a capitalului în România	163
4.6. Basel II după criza bancară – apariția Basel III	169
Capitolul V – Sistemul de indicatori privind evaluarea performanțelor unei bănci comerciale	174
5.1. Cadrul general	174
5.1.1. Abordarea tradițională	175
5.1.2. Abordarea holistică	175
5.2. Principiile de bază ale sistemului de indicatori pentru evaluarea performanțelor în sistemul bancar	176
5.3. Schema generală a sistemului de indicatori pentru evaluarea performanțelor în sectorul bancar	178
5.4. Analiza indicatorilor de profitabilitate a Băncilor comerciale	181
5.4.1. Profilul bancar. Indicatorii de evaluare și analiză	181
5.4.1.1. Analiza comparativă a principalilor indicatori de evaluare a performanțelor financiare	194

5.4.2. Alți indicatori de apreciere a eficienței în sectorul bancar	196
5.5. Analiza indicatorilor de risc bancar	196
5.5.1. Indicatorii riscului de capital	197
5.5.2. Indicatorii riscului de creditare	198
5.5.3. Indicatorii riscului de lichiditate	201
5.5.4. Indicatorii riscului de piață	203
Capitolul VI – Contributii la perfectionarea modelelor de scoring pentru creditare în cadrul Băncii XXX S.A. România	206
6.1. Istoricul și evoluția băncii în sistemul bancar românesc	206
6.2. Competențe și responsabilități în Banca XXX S.A. România	206
6.3. Evaluarea performanțelor bănci în perioada 2007-2010	207
6.4. Managementul riscului de credit în cadrul Băncii XXX S.A. România	213
6.5. Contributii la fundamentarea unor noi modele de scoring în activitatea de creditare	216
6.5.1. Model scoring persoane fizice	216
6.5.2. Metoda scoring pentru clienții corporativi	226
Concluzii	237
Anexa 1. Structura instituțiilor de credit după forma de proprietate	241
Anexa 2. Banca comercială XXX S.A. bilanț	243
Anexa 3. Bilanțul monetar al băncii naționale a României (milioane lei)	246
Anexa 4. Baza de date clienți persoane fizice	248
Anexa 5. Criteriile de scoring aferente persoanelor fizice și punctajul aferent	251
Anexa 6. Baza de date companii	255
Anexa 7. Probabilitatea de neplată în cazul companiilor folosind regresia logistică	267
Anexa 8. Probabilitatea de neplată a ratelor la credit a companiilor comparativ în cazul utilizării regresiei de tip logit și a regresiei liniare	273
Bibliografie	279

INTRODUCERE

Băncile sunt întreprinderi particulare, societăți în nume colectiv, societăți anonime sau ale statului care concentrează capitalurile disponibile din economie și le pun la dispoziția agenților economici, inclusiv statului sub formă de credite. Ca instituții specializate, ele se ocupă de organizarea și realizarea împrumuturilor, obiectul lor de activitate fiind în principal gestionarea acestora, iar scopul final, obținerea profitului bancar. Dinamica actuală de care dă dovadă sistemul bancar din întreaga lume, cu influențele sale semnificative asupra relațiilor cu clienții și asupra economiei în ansamblu au constituit principalul motiv pentru care am ales să fac cercetarea în acest domeniu. Schimbările importante petrecute la nivelul sistemelor bancare determină, în primul rând, schimbări la nivelul reglementărilor, procese care conduc la dezvoltarea și creșterea gradului de complexitate pentru produsele și serviciile bancare și diversificarea activităților bancare.

Lucrarea **Sistemul bancar din România, realizări și perspective** își propune realizarea unei analize detaliate a sistemului bancar în perioada dinaintea și în timpul crizei financiare, analiză în cadrul căreia se prezintă metodele optime de management ale riscurilor bancare și recomandările utile pentru managerii băncilor în cazul apariției situației de criză.

Cercetările au fost efectuate într-o perioadă în care creditarea bancară din întreaga lume se află într-un intens proces de restructurare ca urmare a evenimentelor generate de criza financiară și ținând cont de următoarele obiective:

- ❖ determinarea nivelului de concordanță a bazei legislativ-financiare în condițiile actuale ale economiei de piață;
- ❖ evaluarea tendințelor și prognozarea perspectivelor dezvoltării sistemului financiar-bancar al României ce influențează gradul de expunere al băncilor la diferite categorii de riscuri;
- ❖ analiza conceptelor fundamentale ale managementului riscurilor în activitatea băncilor din România;
- ❖ studierea și evaluarea acțiunilor întreprinse de managementul băncilor XXX S.A. pentru anumite categorii de riscuri bancare.

Noutatea științifică a rezultatelor acestei cercetări constă în:

- ❖ aprecierea condițiilor economice și legislativ-juridice ale funcționării sistemului bancar național și determinarea gradului de corespundere a unor acte normative cu condițiile economice actuale și tendințele dezvoltării sectorului real al economiei;
- ❖ relevarea particularităților funcționării și dezvoltării sistemului bancar al României în condițiile actuale și precizarea tendințelor fundamentale existente pe piețele financiare, care exercită o anumită influență asupra gradului de expunere a băncilor comerciale la riscurile financiare;
- ❖ evidențierea problemelor funcționării sistemului financiar bancar și al factorilor de perfecționare a managementului riscurilor bancare;
- ❖ evaluarea influenței categoriilor principale de riscuri financiare, exercitată în cadrul sistemului bancar al României și introducerea unei noi categorii de riscuri investiționale ale persoanelor fizice, care reprezintă investitorul intern de bază al sistemului bancar;
- ❖ elaborarea unor noi modele de scoring, care țin cont de gama largă de variabile cu ajutorul cărora se pot identifica riscurile ce pot să apară pe parcursul derulării unui contract de creditare.

Volumul cuprinde **6 capitole** și partea finală de **Concluzii** astfel:

Capitolul 1 – Organizarea și funcționarea sistemului bancar din România, face referire, pe de o parte, la cadrul juridic și instituțional de organizare și funcționare a sistemului bancar, iar pe de alta parte, arată evoluția sistemului bancar românesc dinaintea și în timpul crizei financiare.

Cooperarea dintre Banca Națională a României și celelalte autorități de reglementare și supraveghere a diferitelor sectoare ale sistemului financiar românesc s-a intensificat treptat, pe măsură ce sistemul financiar românesc, în ansamblul său, a devenit mult mai dinamic și complex, determinând întrepătrunderi la nivel instituțional. Astfel, a devenit necesară conlucrarea dintre autoritățile responsabile cu autorizarea, reglementarea, supravegherea și controlul piețelor componente ale sistemului financiar, pentru a asigura transparența și integritatea sistemului financiar și a piețelor sale componente, respectarea cadrului legal aplicabil, precum și largirea cadrului național de stabilitate financiară.

În acest capitol au fost analizați indicatorii sistemului bancar, analiza fiind prezentată sub formă de grafice și figuri pentru a pune cât mai bine în evidență diferențele dintre valorile înregistrate de aceștia în perioada analizată.

Capitolul se încheie cu o serie de măsuri de combatere a crizei financiare întreprinse de Banca Națională a României.

În **Capitolul 2 – Managementul activelor și pasivelor bancare**, sunt prezente principalele componente ale unui cadru eficient de management al activelor și pasivelor bancare, dar și analiza corelării operațiunilor active și pasive ale instituțiilor de credit din România.

În cuprinsul acestui capitol, se arată că cele două tipuri de operațiuni, ce se regăsesc în activul bilanțier și în pasivul bilanțier, sunt direct corelate din punct de vedere al maturităților și din punct de vedere al dobânzilor. Pentru a înregistra profit băncile trebuie să se utilizeze cât mai eficient resursele atrase, astfel încât plasarea lor să se efectueze la rate active de dobândă mai înalte decât cele plătite. Raportul credite/depozite arată măsura în care o bancă se poate baza pe propriile resurse în acordarea de credite.

La final de capitol, se prezintă evoluția sistemului bancar și din punct de vedere al nivelului, structurii și dinamicii activelor și pasivelor bancare.

Capitolul 3 – Managementul riscurilor bancare – metode și modele econometrice, este dedicat analizei riscurilor bancare. Pe măsură ce instabilitatea a devenit trăsătură dominantă a mediului în care operează instituțiile bancare, acestea au fost puse în situația de a face față unor noi provocări și să se confrunte cu mari riscuri. Toate aceste condiții de operare au condus la intensificarea concurenței în domeniul financiar și au mărit vulnerabilitatea băncilor la șocuri negative succesive ce au dus la creșterea, pretutindeni în lume, a numărului falimentelor bancare. Pentru a supraviețui și pentru a prospera, băncile au asimilat noi instrumente și tehnici de gestiune a riscurilor.

În cuprinsul acestui capitol s-a realizat o clasificare a riscurilor bancare în funcție de mai multe criterii, au fost prezentați indicatorii standard de măsurare a riscurilor, precum și două dintre modelele externe de evaluare a acestora (*Credit Risk* și *Risk Metrics*).

Aspectele normative prin care se asigură armonizarea sistemului bancar românesc cu directivele Acordului de Capital Basel II au fost prezentate detaliat în **Capitolul 4 – Noul acord de Capital Basel II – o abordare modernă a riscurilor bancare, Basel III**.

Pe fondul crizei de lichiditate la nivel mondial și a celei înregistrate de anumite bănci, posibilitatea de a obține un credit bancar este limitată în ultima perioadă și de accentuarea prudențialității la nivelul băncilor comerciale. Astfel, împrumuturile destinate companiilor și persoanelor fizice devin din ce în ce mai greu accesibile. În contextul economic actual,

sistemul bancar nu va fi capabil să reducă dobânzile, pentru acest lucru fiind necesară o ajustare macroeconomică în urma căreia inflația să ajungă la un nivel normal, iar piața valutară să se stabilizeze.

Acordul Basel II oferă băncilor posibilitatea de a utiliza mai multe abordări în ce privește managementul riscurilor, în special al riscului de credit. Metodologia Basel, prin abordarea standardizată, utilizează ponderi fixe de risc corespunzător fiecărei categorii de active și evaluări externe ale creditului, iar prin abordarea avansată, bazată pe modele interne pentru riscul de credit, aduce inovație în ceea ce privește managementul riscului de credit. Comitetul promovează politici de evaluare și măsurare a riscului de credit întrucât are un interes deosebit în acordarea prudențială a creditelor și în modul de acțiune al băncilor.

O dată cu intensificarea crizei bancare au ieșit la iveală și nevoia de actualizare a Acordului Basel II. De aceea, Comitetul de Supraveghere Bancară de la Basel (BCSB) a propus o strategie cuprinzătoare pentru a remedia deficiențele fundamentale relevate de criza de pe piața financiară cu privire la reglementarea, supravegherea și managementul riscului activelor bancare pe plan internațional. Toate aceste aspecte au făcut obiectul cercetării în ultima parte a acestui capitol.

Capitolul 5, Sistemul de indicatori privind evaluarea performanțelor unei bănci comerciale, prezintă evaluarea performanțelor bancare. În acest capitol, sunt analizați toți indicatorii de profitabilitate ai unei bănci comerciale punând, în același timp, în evidență și evoluția acestora în ultimii ani. Rezultatele financiare bune, dinaintea crizei financiare, precum și gradul ridicat de capitalizare au contribuit la întărirea rezistenței la șocuri a sistemului bancar românesc. Prelungirea perioadei marcate de turbulențe și incertitudini a afectat însă profitabilitatea băncilor prin costurile ridicate de finanțare și cele cu provizioanele.

Din analiza comparativă a principalilor indicatori de evaluare a performanțelor financiare s-a ajuns la concluzia că evoluția descendentă a principalilor indicatori de performanță financiară a fost determinată de creșterea mai redusă a profitului net comparativ cu creșterea activului agregat și cea a capitalurilor proprii.

Capitolul 6, are ca obiect de studiu perfecționarea modelelor de scoring pentru creditare în cadrul băncii XXX S.A. România.

Prima parte a capitolului, a fost rezervată prezentării băncii, analizei principalilor indicatori de evaluare a performanței financiare, și principalelor etape în acordarea unui credit fără garanții destinat persoanelor fizice. Pentru analiza dosarului s-au ales pentru exemplificare doar două dintre cele mai întâlnite riscuri în activitatea de creditare a persoanelor

fizice: riscul de credit - risc ce se manifestă atunci când un client bancar, parte la contract, nu își va îndeplini obligațiile în conformitate cu termenele și condițiile contractului - și riscul operațional.

În a doua parte, s-au prezentat ecuațiile econometrice care au stat la baza realizării celor două modele de scoring, pentru persoane fizice și pentru IMM-uri.

Prin crearea unor modele de scoring complexe, care iau în calcul foarte multe variabile, s-a arătat că este nevoie de analiza mult mai multor factori în acordarea unui credit, pentru ca riscurile asociate acestuia să fie identificate și prevenite timpuriu.

În ultima parte a lucrării, au fost sintetizate principalele **Concluzii**, elementele importante ce au rezultat din analiză, dar și anumite perspective privind problematica abordată. Utilizarea sistemelor de monitorizare a creditelor, indiferent dacă este vorba despre sistemele proprii ale instituțiilor de credit sau despre sisteme comandate unor societăți de specialitate, în scopul evaluării riscului de credit al clienților, permite creditorului să estimeze riscul insolvabilității prin evaluarea unei serii întregi de variabile și prin stabilirea unor limite obiective pentru îndatorarea individuală și cea a companiei.

CUVANT ÎNAINTE

Volumul intitulat „**Sistemul bancar din România, realizări și perspective**” își propune o analiză a sistemului bancar românesc pe principalele sale etape de dezvoltare, din punct de vedere al configurației, structurii activelor și pasivelor, gradului de adecvare a capitalului, al eficienței și profitabilității.

Sectorul bancar continuă să rămână cea mai importantă componentă a pieței financiare. Sistemul financiar românesc se bazează pe creditarea bancară („bank-oriented”), diversificarea instituțiilor financiare fiind considerabil întârziată în perioada de tranziție de dificultățile macrostabilizării și restructurării sectorului real. Piața de capital, piața asigurărilor și cea a leasingului – deși au înregistrat evoluții favorabile – prezintă încă un grad de adâncime redus.

În prezent, sistemul financiar intern este supus presiunilor exercitate de criza financiară internațională, dar riscurile sunt controlabile, deoarece instituțiile financiare din România nu au expuneri pe activele cu grad ridicat de risc ce au destabilizat sistemul financiar internațional. La debutul crizei, economia românească parcursese o perioadă de mai mulți ani de creștere economică în ritmuri înalte, dar însoțită de acumularea unui deficit extern relativ important, precum și de majorarea datoriei externe pe termen scurt. Sectorul bancar, cu poziție dominantă în sistemul financiar, a rezistat bine acestor presiuni. Stabilitatea financiară a fost pusă la încercare de o vulnerabilitate nouă – volatilitatea finanțării externe. Deteriorarea climatului economic extern a avut consecințe negative asupra calității portofoliului de credite; riscul de credit și riscul de lichiditate rămân vulnerabilitatea majoră a sectorului bancar. Acest lucru a devenit mai vizibil începând cu ultima perioadă a anului 2008, înregistrându-se o deteriorare mai accentuată a calității portofoliului de credite, generată îndeosebi de încetinirea activității economice și deprecierea cursului monedei naționale.

Pe parcursul anilor am asistat la modernizarea și consolidarea cadrului de reglementare aferent sistemului financiar-bancar; noile reglementări mențin tendința de armonizare a mecanismelor instituționale și de instituire a celor mai bune practici internaționale.

Banca Națională a României a avut și are un rol intrinsec în menținerea stabilității financiare, date fiind responsabilitățile ce rezultă din

dubla sa ipostază de autoritate monetară și prudențială. Atribuții subsumate obiectivelor de stabilitate financiară sunt exercitate atât prin reglementarea și supravegherea prudențială a instituțiilor aflate sub autoritatea sa, cât și prin formularea și transmiterea eficientă a măsurilor de politică monetară și supravegherea funcționării în condiții optime a sistemelor de plăți și decontări de importanță sistemică. Banca Națională a României, ca autoritate de supraveghere, a reacționat la noile amenințări prin asigurarea de lichiditate în mod adecvat, monitorizarea mai strictă a băncilor, măsuri de îmbunătățire a cadrului de reglementare prudențială.

Pe măsură ce instabilitatea a devenit trăsătură dominantă a mediului în care operează instituțiile bancare, acestea au fost puse în situația de a face față unor noi provocări și să se confrunte cu mari riscuri. Toate aceste condiții de operare au condus la intensificarea concurenței în domeniul financiar și au mărit vulnerabilitatea băncilor la șocuri negative succesive. Este necesară identificarea riscurilor și vulnerabilităților întregului sistem financiar, în ansamblul său și pe componentele sale, deoarece monitorizarea stabilității financiare este preventivă. Apariția și dezvoltarea unor disfuncționalități, precum evaluarea incorectă a riscurilor și ineficiența alocării capitalului, pot afecta stabilitatea sistemului financiar și stabilitatea economică.

Cu toate că marea majoritate a băncilor raportează niveluri ridicate pentru creditele restante și îndoielnice, pe ansamblu calitatea acestor portofolii se încadrează favorabil în contextul european, gradul de acoperire cu provizioane a creditelor neperformante din România fiind superior celui raportat de multe alte țări din Europa, situație datorată faptului că băncile românești nu au deținut în portofoliu active toxice. Sectorul bancar a continuat să înregistreze indicatori de sănătate financiară în spectrul pozitiv, fiind bine capitalizat și având rezultate financiare apreciabile.

Eficiența sistemului bancar este legată direct de creșterea consistentă a volumelor de afaceri, bazată în principal pe atractivitatea produselor atât în termeni de cost și mai puțin pe baza cuceririi unor noi segmente ale pieței. Persistența crizei globale conduce la reducerea activității economice astfel că evoluțiile macroeconomice interne au un impact important asupra sănătății sistemului financiar.

Problematika abordată în lucrare este generoasă, iar domeniul este eminentamente dinamic, în continua schimbare. Am încercat o modestă incursiune în descrierea în evoluție a funcționării sistemului bancar din România, propunând ca arie de desfășurare următoarele aspecte: managementul activelor și pasivelor bancare, managementul riscurilor bancare și metodele și modelele econometrice utilizate, Acordurile de capital BASEL II și BASEL III, sistemul de indicatori privind evaluarea performanțelor

unei bănci, aplicarea modelelor de scoring pentru creditarea persoanelor fizice și respectiv, pentru întreprinderi mici și mijlocii.

Aș dori să adresez alese cuvinte de mulțumire domnului Profesor universitar doctor Florin Georgescu, Prim-Viceguvernator al Băncii Naționale a României, fără al cărui suport profesional, teoretic și practic, de înalt nivel științific, apariția acestui volum nu ar fi fost posibilă.

Adresez în egală măsură cele mai vii și calde mulțumiri familiei mele pentru permanentă îndrumare, grijă și încurajare.

Autorul

www.editurauniversitara.ro

www.editurauniversitara.ro

Capitolul 1

ORGANIZAREA ȘI FUNCȚIONAREA SISTEMULUI BANCAR DIN ROMÂNIA

1.1. Cadrul juridic și instituțional de organizare și funcționare a sistemului bancar

Până în anul 1990, sistemul bancar din România oferea un număr limitat de servicii și produse bancare, era un sistem relativ rigid în care Banca Națională a României, pe de o parte, combina funcțiile unei bănci centrale cu unele dintre funcțiile unei bănci comerciale în domeniul industriei, comerțului și prestărilor de servicii, iar pe de altă parte, avea rolul de a implementa planul central și de a controla administrativ alocarea fondurilor în economie. Alături de Banca Națională a României, sistemul mai cuprindea patru bănci specializate în vederea finanțării anumitor sectoare economice: investiții - Banca de Investiții, comerț exterior - Banca Română de Comerț Exterior, agricultură - Banca Agricolă, economiile și creditarea populației - Casa de economii și Consemnațiuni: C.E.C.

Încă din 1990 România a fost martora multor schimbări, iar trecerea la o economie de piață a determinat creșterea continuă a numărului de agenți economici privați; astfel a început procesul de organizare a unui sistem bancar modern, **de tip occidental**, proces la care a contribuit într-o proporție substanțială Banca Națională a României. Acest proces, a vizat, în principiu **două direcții esențiale:**

- *modificări și adaptări ale reglementărilor legislative*, în concordanță cu bunele practici și cu standardele europene în domeniu;
- *construcții instituționale noi*, prin care sistemul monobancar specific economiei cu planificare centralizată a fost întocmit cu un **sistem organizat pe două niveluri:**
 - ✓ **BNR și-a asumat responsabilitatea de a conduce politica monetară și de a exercita toate celelalte funcțiile specifice unei bănci centrale;**
 - ✓ **băncile specializate au fost transformate în bănci comerciale.**

În perioada 1990- 2009 s-a derulat un amplu proces de evoluție cantitativă și calitativă a întregului sistem bancar. Legislația bancară adoptată inițial în 1991, a stimulat, într-o primă fază, apariția unui sistem bancar novator, favorabil tranziției la economia de piață. Un număr mare de bănci au apărut și au dispărut, ca parte a procesului de selecție în cursul căruia multe dintre instituțiile de credit înființate nu au putut face față cerințelor ulterioare ale pieței. Sistemul a pornit la drum cu bănci comerciale cu capital de stat, provenite din transformarea băncilor existente la începutul lui 1990. Ulterior, el s-a dezvoltat prin înființarea mai multor bănci cu capital privat și prin integrarea sucursalelor unor bănci străine.

În perioada de după 1990, BNR, a retras autorizația de funcționare unui număr de 13 bănci comerciale pentru nerespectarea normelor și regulamentelor BNR, cât și a constatării stării de insolvabilitate ale acestora; astfel în perioada 1996-2006 a fost retrasă autorizația de funcționare următoarelor bănci comerciale:

1996 - Banca Comercială Fortuna;

1997 - Banca Comercială Dacia Felix; Renașterea Creditului Românesc - Credit Bank; Euro Expres Bank;

1999 – Bancorex; Banca Comercială Albina;

2000 - Banca Comercială Columna; Banca Internațională a Religiiilor;

2001 - Banca Comercială Unirea;

2002 - Banca de Scont; Banca Comercială Turco-Română; Banca de Investiții și Dezvoltare;

2006 - Nova Bank.

De menționat că în conformitate cu Hotărârea BNR numărul 9 din 31.iul.1999 a fost decisă fuziunea prin absorbție a Băncii Române de Comerț Exterior - Bancorex - S.A. cu Banca Comercială Română - S.A.

1.1.1. Cadrul juridic

Pe parcursul anilor am asistat la modernizarea și consolidarea cadrului de reglementare aferent sistemului financiar-bancar, acțiune materializată prin elaborarea și publicarea unui număr important de acte normative. Noile reglementări mențin tendința de armonizare a mecanismelor instituționale și de instituire a celor mai bune practici internaționale. Aceste transformări complexe ce au vizat reglementările financiar - bancare și construcția instituțională constituie un pion important al stabilității financiare și, de asemenea, o precondiție pentru *integrarea în piața unică a serviciilor financiare*.

Banca Națională a României a avut și are un rol intrinsec în menținerea stabilității financiare, date fiind responsabilitățile ce rezultă din

dubla sa ipostază de autoritate monetară și prudențială. Atribuții subsumate obiectivelor de stabilitate financiară sunt exercitate atât prin reglementarea și supravegherea prudențială a instituțiilor aflate sub autoritatea sa, cât și prin formularea și transmiterea eficientă a măsurilor de politică monetară și supravegherea funcționării în condiții optime a sistemelor de plăți și decontări de importanță sistemică. Totodată, este necesară identificarea riscurilor și vulnerabilităților întregului sistem financiar, în ansamblul său și pe componentele sale, deoarece monitorizarea stabilității financiare este preventivă. Apariția și dezvoltarea unor disfuncționalități, precum evaluarea incorectă a riscurilor și ineficiența alocării capitalului, pot afecta stabilitatea sistemului financiar și stabilitatea economică. În capitolul 4 al lucrării sunt prezentate pe larg aspecte normative prin care se asigură armonizarea cu directivele Acordului de Capital Basel III și principalele coordonate recent aprobate ale Acordului Basel III.

La modul general, întreg cadrul legislativ este reprezentat de legea bancară națională, iar în mod special de către directivele europene, transpuse în reglementari naționale¹.

În vederea alinierii la cele mai bune practici internaționale și a modernizării procesului de supraveghere, Banca Națională a României a înființat instituții menite să asigure un sprijin indirect pentru funcționarea corespunzătoare a sistemului bancar: Fondul de Garantare a Depozitelor², Centrala Incidentelor de Plăți, Centrala Riscurilor Bancare, Biroul de Credit.

În aplicarea prevederilor legislației primare și pentru transpunerea aspectelor de natură tehnică, Banca Națională a României a emis o serie legi³, acte normative⁴, ordonanțe⁵, ordine și regulamente privind limitarea riscului de credit al băncilor.

Cadrul legislativ care guvernează, în prezent, sistemul bancar românesc cuprinde:

- ➔ Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naționale a României;
- ➔ Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, aprobată și modificată prin Legea nr. 227/2007;

¹ Nicolae DARDAC, Teodora VASCU - *Monedă și credit - Volumul 2*, Editura ASE, 2002, p. 16

² OUG 39/1996 privind organizarea și funcționarea Fondului de Garantare a Depozitelor din Sistem Bancar.

³ Legea nr. 83/1997 pentru privatizarea societăților comerciale bancare la care statul este acționar.

⁴ Norma 8/1999 privind limitarea riscului de credit al băncilor.

⁵ OUG 10/2004 privind falimentul instituțiilor de credit, OUG 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului.

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 98/2006 privind supravegherea suplimentară a instituțiilor financiare dintr-un conglomerat (instituții de credit, societăți de asigurare și/reasigurare, societăți de servicii de instituții financiare și societăți de administrare a investițiilor);
- Legea nr. 83/1997 pentru privatizarea societăților comerciale bancare la care statul este acționar;
- Ordonanța Guvernului nr. 10/2004 privind falimentul instituțiilor de credit, aprobată, completată și modificată prin Legea nr. 278/2004;
- Ordonanța Guvernului nr. 39/1996 privind organizarea și funcționarea Fondului de Garantare a Creditelor din Sistem Bancar;
- Ordonanța Guvernului nr. 28/2006 privind reglementarea unor măsuri financiar-fiscale, cu referință la activitatea de creditare desfășurată de instituții financiare nebancare.

Noile reglementări creează cadrul legislativ unitar pentru domeniul financiar-bancar, aliniat la normele și practicile europene, în spiritul liberei circulații a serviciilor în cadrul țărilor membre ale Uniunii Europene. Ariile reglementate⁶ vizează o serie de aspecte legate de cadrul de funcționare a sistemului bancar.

În concluzie, infrastructura financiară – îndeosebi cadrul de reglementare aferent sistemului financiar – s-a consolidat, asigurând prin legislația primară și secundară convergența cu standardele europene la nivelul principalelor componente ale sistemului financiar bancar. Cea mai importantă evoluție în acest domeniu este intrarea în vigoare de la începutul anului 2007, a noului cadru de reglementare a riscurilor (Basel II). Instituțiile de credit au optat pentru implementarea acestuia începând cu anul 2008, îndeosebi datorită necesității pregătirii condițiilor de aplicare.

1.1.2. Cadrul instituțional

Sistemul bancar românesc, în structura actuală de organizare, în cel de-al XX-lea an de funcționare, se prezintă ca un segment consolidat, stabil în ansamblul său, cu un nivel al capitalizării, solvabilității și lichidității

⁶ A. Organizarea și funcționarea băncilor; B. Deschiderea de către instituțiile de credit, persoane juridice române de reprezentanțe și sucursale sau alte sedii secundare în străinătate; C. Modificări ale situației băncilor supuse autorizării prealabile a BNR; D. Cerințe de capital; E. Cerințe operaționale; F. Cerințe prudențiale; G. Conturi, situații financiare și controlul acestora; H. Fuziunea și divizarea instituțiilor de credit; I. Măsuri de remediere și sancțiuni.

conform cu cerințele prudențiale, în pofida creditării accelerate de pe parcursul ultimilor ani și a adâncirii implicațiilor crizei internaționale. Putem afirma că aceasta este consecința unui proces continuu de dezvoltare, restructurare și corelare cu standardele internaționale în domeniu, în contextul preponderenței capitalului privat străin. Reglementările bancare au parcurs un lung proces de îmbunătățire, de adaptare la exigențele diferitelor etape de dezvoltare economică, ele constituind una din condițiile esențiale pentru existența unui sistem bancar sănătos și solid.

Ținând cont de integrarea țării noastre în Uniunea Europeană, începând cu anul 2008 cadrul de raportări a fost armonizat cu cadrul standard recomandat de Comitetului Supraveghetorilor Bancari Europeni (Committee of European Banking Supervisors – C.E.B.S), pentru realizarea unei singure raportări financiare recunoscute la nivel european în scopuri de supraveghere – FINREP (Financial Reporting) și prudențiale – COREP (Common Reporting). Totodată, aceste raportări au fost configurate și integrate în sistemul electronic de raportări al Băncii Naționale a României. În ceea ce privește cadrul instituțional, înființarea Fondului de Garantare a Depozitelor (1996), a Centralei Incidentelor de Plăți (1997), a Centralei Riscurilor Bancare (2000) și a Biroului de Credit (2004), au fost pașii care au condus gradual la creșterea încrederii în sistem, la semnalarea în timp util a unor situații de risc. Funcționarea în bune condiții a acestor instituții a fost facilitată de modernizarea continuă a actelor normative aferente și a modului lor de acțiune⁷.

Pentru reprezentarea și apărarea intereselor profesionale ale instituțiilor de credit s-a înființat, în anul 1991 **Asociația Română a Băncilor** (ARB), persoană juridică, constituită ca asociație cu scop nelucrativ, cu atribuții în organizarea și asigurarea dialogului între instituțiile de credit, promovarea principiilor politicii bancare în domeniile de interes general ale membrilor și studierea problemelor de interes pentru instituțiile de credit.

Pentru buna desfășurare a activității în sistemul bancar românesc au fost constituite diferite instituții și structuri specializate care contribuie la asigurarea stabilității sistemului financiar-bancar din România și la creșterea încrederii publicului în acesta.

Ca principale funcții ale acestora menționăm:

- furnizarea de informații reale actualizate agregate și consistente participanților din sistemul bancar⁸;
- furnizarea de servicii de compensare și decontare a plăților fără numerar în monedă națională⁹;

⁷ Rodica Moldoveanu - *Eficiența Investițiilor în Resursele Umane din Domeniul Bancar*, Teza de doctorat, ASE, București, 2009, p.45

⁸ Biroul de Credit

⁹ TRANSFOND

- perfecționarea profesională, pregătirea și specializarea personalului bancar¹⁰;
- autorizarea tranzacțiilor cu carduri, administrarea bazelor de date, switcing național și internațional, decontarea și procesarea tranzacțiilor cu carduri, oferirea de soluții de securitate pentru băncile acceptatoare și emitente pentru serviciile de e-commerce¹¹, etc

1.2. Evoluția sistemului bancar românesc. Rolul BNR

1.2.1. Reforma sistemului bancar în România

În evoluția sistemului bancar românesc după anul 1990 pot fi identificate **patru etape principale ale reformei**:

Prima etapă a reformei bancare, (1991-1996) este caracterizată de două elemente esențiale:

1. prin adaptarea Legii nr. 33/1991 privind activitatea bancară și a Legii nr. 34/1991 privind Statutul Băncii Naționale a României s-a asigurat **structurarea sistemului bancar pe două paliere**:
 - **dezvoltarea noilor funcții ale băncii centrale (politică monetară, valutară, autorizare, reglementare, supraveghere, sisteme de plăți);**
 - **înființarea de bănci comerciale.**
2. prin adoptarea Ordonanței Guvernului nr. 39/1996 s-a constituit fondul de garantare a depozitelor în Sistemul Bancar.

A doua etapă a reformei bancare, (1997-2000) este caracterizată prin următoarele elemente:

1. îmbunătățirea și completarea cadrului legislativ bancar prin aprobarea unor noi legi: Legea privatizării băncilor (Legea nr. 83/1997); Legea bancară (Legea nr. 58/1998); Legea falimentului bancar (Legea nr. 83/1998); Legea privind Statutul BNR (Legea nr. 101/1998);
2. crearea noului cadru legislativ al funcționării cooperativelor de credit (Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 97/2000, modificată prin OUG nr. 272/2000, modificată și aprobată prin Legea nr. 200/2002);
3. obiectivul fundamental al BNR în această etapă a fost stabilitatea monedei naționale în vederea asigurării stabilității prețurilor;

¹⁰ Institutul Bancar Român (1991)

¹¹ ROMCARD (1994)

4. instrumentele de intervenție ale BNR au fost modernizate prin eliminarea vechilor linii de credit direcționat și introducerea operațiunilor de piață deschisă;
5. demararea programului de restructurare a sistemului bancar, destinat prevenirii riscului sistemic, care a vizat îmbunătățirea calității supravegherii prudențiale, prin asanarea și consolidarea sistemului bancar.

A treia etapă a reformei bancare, (2001-2006) a vizat finalizarea armonizării cadrului legislativ în domeniul instituțiilor de credit cu prevederile directivelor Uniunii Europene și cu principiile de bază ale Comitetului de la Basel privind supravegherea bancară eficientă.

În această etapă au fost urmărite trei obiective esențiale:

1. adoptarea noului Statut al Băncii Naționale a României (Legea nr. 312/2004), prin care s-au adus o serie de elemente noi:
 - ✓ definirea clară a obiectivului fundamental al BNR care este stabilitatea prețurilor, în paralel cu menținerea stabilității financiare;
 - ✓ consolidarea independenței instituționale a băncii centrale;
 - ✓ interzicerea finanțării directe a sectorului public de către banca centrală;
 - ✓ eliminarea accesului privilegiat al sectorului public la resursele instituțiilor financiare.
2. modificare și completarea legislației adoptate în etapa a doua: Legea nr. 101/1998, Legea nr. 58/1998 și Legea nr. 83/1998;
3. adoptarea noii legi bancare (Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, aprobată și modificată prin legea nr. 227/2007, cu modificările și completările ulterioare), prin care s-a realizat armonizarea deplină a legislației în domeniul instituțiilor de credit cu directivele Uniunii Europene.

Pe parcursul anului 2006 sistemul financiar a evoluat favorabil, conducând la adâncirea intermedierei financiare și reducerea decalajului față de celelalte țări membre UE, astfel sectorul bancar românesc și-a consolidat poziția dominantă în sistem. Anul 2006 a consemnat, de asemenea, finalizarea liberalizării contului de capital, fapt care a deschis calea către o mai puternică integrare a economiei naționale în fluxurile financiare globale. Totodată s-a continuat procesul, pozitiv, de convergență a pieței de capital românești cu celelalte piețe europene, atât sub aspectul dinamicii indicatorilor de piață cât și al infrastructurii.

Etapă a patra, începută în anul 2007, are în vedere consolidarea sectorului bancar românesc în perspectiva atingerii prevederilor stabilite prin Programul Național de Convergență. Conform acestui document este

prevăzută participarea la Mecanismul Cursului de Schimb de tip II (ERMII) pentru anul 2012, iar adoptarea euro, pentru anul 2014. Acest calendar urmează a fi revizuit conform declarațiilor reprezentanților autorităților statului, datorită manifestării efectelor crizei economice internaționale și în România.

În contextul reformei sistemului financiar bancar, demarată după anul 1989 rețin atenția coordonatele procesului de macrostabilizare: reducerea ratei inflației, stoparea demonetizării economiei și a procesului de dolarizare și euroizare, îmbunătățirea nivelului rezervelor internaționale în cadrul sistemului bancar și liberalizarea cursului de schimb. Toate aceste măsuri au contribuit la crearea cadrului legal pe baza căruia se derulează relațiile monetare la nivelul întregii economii¹².

1.2.2. Indicatorii de poziționare a sistemului bancar în structura sistemului financiar

Componentele sistemului financiar sunt constituite din instituțiile de intermediere financiară și alte societăți financiare, după cum urmează:

- instituțiile de credit;
- societățile de asigurări;
- bursele de valori;
- fondurile de investiții;
- societățile de investiții financiare;
- societățile de leasing;
- alte instituții implicate în activitatea de finanțare de natura creditului.

Pentru analiza structurii sistemului financiar și al poziționării diferitelor sale componente se utilizează, de regulă, doi indicatori:

- ◆ *ponderea activelor (g_i) deținute de fiecare componentă a sistemului financiar (A_i) în Produsul Intern Brut (PIB):*

$$g_i = \frac{A_i}{PIB} \cdot 100$$

- ◆ *cota de piață a fiecărei componente a sistemului financiar (CP_i) calculată ca pondere a activelor deținute de fiecare componentă (A_i) în total active din sistemul financiar (A):*

$$CP_i = \frac{A_i}{A} \cdot 100$$

¹² Nicolae DARDAC, Teodora VASCU - *Monedă și credit – Volumul 1*, Editura ASE, București, 2002, p. 19